

Li Laus

A yellow starburst logo with eight points, centered on the page. The word "Felibrige" is written in blue, bold, sans-serif font across the center of the starburst. The background behind the starburst consists of a circular pattern of fine, horizontal grey lines. A faint, diagonal watermark reading "Felibrige Original" is visible across the starburst.

Felibrige

**LAUS
DE
Renat
LLECH-WALTER**

Pau Raynal
Felibre Majourau

LAUS
DE
Renat
LLECH-WALTER
(1906 – 2007)

Cigalo de Cleira
o de l'Orb

Santo-Estello de Seloun de Crau

CIGALO DE CLEIRA

O

DE L'ORB

1876

Gabriel AZAÏS

(1805 – 1888)

1888

Louis-Xavier de RICARD

(1843 – 1911)

1912

Jean FOURNEL

(1865-1941)

1941

Albert LAFEUILLE

(1877-1954)

1955

Joseph VAYLET

(1894-1982)

1983

René LLECH-WALTER

(1906-2007)

2008

Paul RAYNAL

Genta Reina, Senhe Capolier, chars Confraires, chars Felibres, Madamas, Mossurs.

Gabriel Azais, lo prumier, portet questa cigala en 1876, e li balhet son nom, de Clairac o de l'Òrb, Clairac, son ostal, e l'Òrb, la ribiera de Besièrs. Era estat en 1869, vaqui cent quaranta annadas, l'un dels fondaires de la Societat de las Lengas Romanas, en d'un temps que belcòp demorava de far. Ieu, sente ben lo pés de segre tal un òme, mas me sembla tanben que sei aulhat d'un flus d'energïa, de vigor, d'ardor al trabalh d'aquel temps, que me vendria d'una font tant preclara.

Questa cigala, nascuda rasis la Mar Miegterrana, demoret un long temps dins lo Lengadòc coma Savier de Ricard e Joan Fornel ; mas finalament, a la debuta de la guerra de 1939, cranguet pas de venir dins la montanha avaironesa, puei l'i restet ambe plaser en passar de l'abat Lafeuille a Jasep Vaylet, lo grand felibre d'Espalion. Segur qu'aquel país roèrgat es fòrt amistos, que ieu l'i coneisse plan d'amics felibrencs, e d'autres maitot.

En Provença, l'estiu vengut, las fedas fan l'estivada per jünher la montanha ; la cigala de l'Òrb faguet lo sense contrari e, de l temps de la Senta Estela d'Espalion, prenguet lo plan de davalat per tornar vers la mar : s' Janet pausat en 1982 sus lo parpalh d'un catalan de Rosselhon, Renat Llech-Walter, un plan valhent obrier de sa lenga. Davant que de vos parlar de l' rencurat majoral, tene de saludar sa filha, Madama Coleta Llech-Walter, e la mercejar per l'ajuda que m' a 'portada dins lo cors de questa annada, ajuda per la documentacion escricha, segur, e tanben per sos conselhs e sos entresenhs oraus. Obludarai pas mai Madama Empar Noguer que fuguet la crana, e quantben tenenta, sendic de la Mantenéncia Catalana .

Chal dire que far lo laus d'un òme que fuguet actiu, emai afarat, e de qual biais, mentre mai de quatre-vint ans, quo es pas un afar teune !, e vos balhar tot aquo dins lo temps de quauquas minutas, d'enquera mens. Lo metòde que me pareguet lo mai simple, per i pensar, es de

segre lo temps mai que de destriar las activitats, emper que per aquel orne, la vita, clafida de trabalh, era un ensemble sens mianadis, sens separacion.

Adonc, si voletz, 'nam - l'i !

Renat Llech- Walter nasquet a Perpignan en **1906**, d'un paire obrier mecanician, pas fort riche d'aqui estant. Seguet d'en prumier los cors d'a gratis de comptabilitat, balhats per l'Associacion Politecnica, que ne'n tornaram parlar puei mai d'un còp segur !

Coma era un bon escolan, son paire faguet l'esforç de li pagar n'annada d'estudi a l'Escola Pigier, e aqui lo director lo gardet d'a gratis d'enquera, en part de quauquas oras de trabalh de susvelhant. Quo es coma 'quo, mercès a d'un trabalh achampit, que poguet aquesir 'na bona formacion de comptable que sera son mestier del temps de sa vita. Per la sega entret a la Prefectura, puei dins 'na granda societat.

Subretot, *plan redde*, lo jòune Renat se gitet dins l'accion cultural a, sens mai esperar. En **1921**, aviá quinze ans benabel, zo vesetz, fonda lo Cenacle, un cercle d'estudis amb-d-una biblioteca e de conferéncias, sens argent, segur, e sens aquelas besunhas que fan mestier dins tal un afar, tot parier. Mas l'un dels membres d'aquel Cenacle, Jasep Sans, li ufriguèt tot l'esquipament de l'ancian grope esperantista de Perpignan, qu' existava davant 1914 ; li damandet en part de poder far aqui un cors de lenga, d'esperantò. Renat ditz pas de non, e mai fuguet lo prumier escolan de la lenga novela, qu'a son torn ne'n venguèt lo promotor tenaça del temps de sa vita tota.

En **1924**, plan afogat de musica, Renat adera a la societat “ *l'Estudiantina Catalana* ”, fondada en 1884 per Jasep Prepax, per i segre dels cors de solfegi e de laüt. Pren part coma 'quela-d'aqui a las festas aisinadas a Paris per la colonia catalana, e quo es alai, dins aquela societat, que comença d'aprene de legir e d'escriure sa lenga mairala, que parlava desjà coma sa familha, plan segur.

En **1926 / 1927** fai son temps militar, per secretari al Ministeri de la Guerra a Paris, mas, coma fara totjorn, dins lo mesma temps assegura de cors de stenò, de comptabilitat, e d'esperantò tanben, a l'Associacion Politecnica, parisenca queste cop.

En **1929**, puei que fuguet tornat a Perpignan, venguet mestre-auxiliar a l'Escòla Primaria Superiora, e dins lo mesma temps collabòra al novelum de l'Estudiantina Catalana, e juga d'enquera de laüt.

En **1930**, sa vita pren un viradis decisiu : fonda 'n'entrepresa de comptabilitat a Perpignan, que li minjara tot son temps mentre quauquas annadas, e que menara cinquanta ans de temps. E totparier venguet *felibre manteneire* la mesma annada, mentre que lo catalan Charles Grandò fuguet elegit Majoral.

En **1939 / 1945**, pren part a la guerra, es fach preisionier a Hesdain, dins lo Pas-de-Calais ; sera gardat dins un estalag demest Magdeborg e Berlin e, per causa de son mestier, sera comptable dins 'na peiriera ; mas avia 'na pitat santat — chal pas oblidar que venguet centenari, tot parier — e poguet tornar en Francia un pauc davant l'ora.

En **1946**, passat la guerra, fonda a Perpignan “*la Companhiá dels Gais Trohadors Catalans*”, coma un orquestra e de chantaires, qu'aquel grope assegurara puei mai de cinq cents — meitat de mila ! — emissions de radiò a Perpignan, a Montpelhièr, a Nima, a Tolosa e a Paris, e dins aquel encastre Renat Llech- Walter compausara ne sai quant de chansons, paraulas e musica.

Aquela Companhiá es afogada de jòia e de chançons, del tandis que l'autra Societat, l'Estudiantina, se balha maileu a la granda musica : quo es perquè, queraque, l'avia laissada per ne 'n fondar 'n'autra, que de mai era un grope felibrenc.

Partent de **1948**, Renat s'entesta de mai en mai de l'Associacion Politecnica que ne 'n era un ancian escolan plen de reconeissença :

venguet Secretari general, puei Director de las conferéncias, en fin President en **1960**.

Aital que Llech-Walter zo diguet se-mesma, “*davant Ja guerra de 39/45, e mai après, avia pas fach grand chausa d'enquera per la lenga*”, e fasiá son pro de legir la revisda 'Nòstra Terra'.

Mas darençai tot vai chamnhar, e ilh s'engatja per la lenga catalana.

En 1960 se forma a Perpignan lo **GREC**, “Grope Rosselhonés d'Estudis Catalans”, e Llech-Walter pren part a la redaccion dels estatuts d'aquel GREC a la damanda de Paul Roure, e fin finala ne 'n vendra lo president.

D'autra part, quo es se qu'assegura l'ensenhament del catalan, d'un biais de mai en mai prigond, tament que en 1967 publica per los aprendis un libre que sera plan presat, e difusat a 13.000 d'exemplaris, “*lo cors d' iniciacion a la lenga catalana*”, et que sera segut en **1977** d'un autre libre “*l'iniciacion a la literatura catalana*”.

En **1968**, per causa de desacordança, laisset lo **GREC** per fondar l'**IREC**, “*Institut Rosselhonés d'Estudis Catalans*”, que difusara “la Revista Catalana”.

Dins las annadas **1972 /79**, se viret tanben devers un autre monde : entra dins “*la Companhiá Iiteraria del Gineste d'Aur*”. Laureat dels Juecs Floraus, puei Questor en 1972 / 73, Mestre en Gai Saber en 1974, Membre deI Collegi dels Manteneires en 1976, fuguet puei Secretari delegat en 1978, mai Tresaurier en 1979. La mesma annada 1979 sera tanben designat coma tresaurier de l' Associacion dels Amics deI Centre de documentacion.

Mentre questas annadas la Mantenéncia catalana 'restet son activitat e quo es nonmas en **1982** que se desvelhet d'un long durmir de seis ans, puei Renat qu'es felibre dempuei mai de cinquanta ans, e

Mestre d'Òbra, es elegit Majoral a la Senta Estela d'Espalion en **1983**, en plaça deI Majoral Vaylet, natiu d'Espalion jurtement.

Es lo cinquen majoral deI Rosselhon, 'pres Joan Mòné, elegit en 1881, Jasep Bonafont elegit en 1913, Charles Grandò elegit en 1930, e Enri Guiter qu'era estat elegit en 1962, vint ans per avant.

Quauque temps passat, lo Capolier Paul Ros li espinglet la Cigala d'aur en vesença de la Reina e de mai d'unas personalitats catalanas, deI temps d'una granda amassada.

Mentre son parladis, deI temps de questa 'massada, Monsur Albert Leòfonta, president de l'Associacion Politecnica e sendic de la Mantenéncia felibrenca catalana, se pòt notar lo cumul de las doas fonccions, asseguret que *“prometiá qu'aquea Mantenéncia seria pus la lanterna roja deI felibritge meigjornal”*. E remembret las memòrias de Monsenh Cintò, de Monsenh Carsola deI Pont que fuguet l' evesque de Perpinhan, e de Monsenh Jasep Bonafont que reçauguet la Cigala d'aur lo 26 de Mai de 1913.

Puei un majoral deI Roèrgue rampelet lo Majoral Vaylet, en fin lo reire-capolier Renat Jouveau balhet 'na conferéncia a perpaus de las relacions deI Felibritge coma los Catalans.

En **1987**, 'na Senta Estela es aisinada a Perpinhan, que fuguet un grand succès public. Quo es la segonda, la prumiera l'era estada en 1910.

En **1993**, 'na jornada felibrenca se faguet a Perpinhan en vesença de la Reina Odila Riò, e questa mesma annada espeliguèt la seisena edicion del *“Cors d'iniciacion a la lenga catalana”*.

En **1994**, lo Premi Joan Blanca es balhat a Llech-Walter per la vila de Perpinhan *“per sa fidelitat a la vila”*. E en **2002**, quò es lo President de la Generalitat de Catalonha, Jordi Pujol se-mesma, que li remet a Barcelona la Crotz de Sent Jòrdi, decoracion catalana la mai

nauta ; la mesma annada, Joan-Jacme Alhagòn, ministre francès de la Cultura, lo pròmòu oficier dels Arts e de las Letras.

En **2007**, Renat Llech-Walter faguet sa despartida a cent un ans d'atge, e l'enterrament se passet dins la gleisa Sent Jasep de Perpignan lo 29 de genier de 2007.

Sem luenh d'aver tot dich de l'accion d'aquel òme, e notadament avem laissada de costat son òbra sociala, charitosa, que, partent de sa revirada d'Alemanha en 1945, apartenguèt a belcop d'associacions coma la Crotz Roja, e plan d'autres.

Per clare, vos vòle rnaileu convidar de presimar a perpaus de la frucha felibrenca de tant d'activitats que, coma zo disiá en 1983 lo sendic de la Mantenéncia Monsur Leòfonta, es estada modesta.

Perquè tant d'esforç an pas balhat mai de resurtats? Me pense que la rason, la chal querre endacòm mai que dins l'accion deI rencurat Majoral, que trabalhet tant e tant longtemps, coma zo sabem pro.

Questa rason, la podram trobar dins la pausicion dels catalans d'en-bas, los de la Generalitat en Espanha : dempuei lo segle dietz-e-noven chausigueren de segre un chamin disparier, 'na dralha politica, quo es plan clar per tot lo monde passat 1893, e zo sera d'enquera mai per la sega deI temps.

Passat la guerra de 1914, partent de 1920, los Catalans d'Espanha se son virats, en Francia, deI costat deI Movament Òccitan a Tolosa, movament qu'an inspirat, dralhat, e mai finançat trusc' a la guerra civila que lor dostara sas finanças a la velha de la guerra de 1939/45.

Amb-d-aquò, es segur que la via felibrenca en Rosselhon era venguda plan malaisada, e qu'era quitament òrs de possible de mantenir un pauc de vita felibrenca !

Per ieu, qu'ai balhadas mas darrieras annadas a l'aparament de la lenga d'òc dins mon Lemosin, queste exemple d'un òme tant afogat, e tant achampit al trabalh, maugrat las entraupas, l'obludarei jamai, e me pense que ne 'n gardarei la leiçon per ne 'n far mon profiech.

Vos mercege per vòstra atencion.

Paul RAINAL
Majoral del Felibritge
Cigala de Cleirac, o de l'Òrb

Félibrige - texte original